

macht en vrijheid
de waarheid tegen
d. Welk nut hebben
van Da. van Andels

eft, ben ik, helaas,
de plaatselijke kerk
re plaatsen in ver-
kies mag stichten
en die voor on-
moederkerk mag
iets anders is, dan
ting in den kerke-
woordig wordt.
scheiden meening
ak op en doet de
n Kerk, hoe klein
van de overheer-
erk. Kan dit niet,
sering worden ge-
Holland zelf zou

laatsruimte en har-

In Chr.
D. J. B. WYKERS.

rijven een warme
weldadig aandoet
een onrecht had-
forsche uitdruk-
rijven meer aan
erament toeschre-
de bedoeling om
te nlemand het hem
vuld dilden, waa-
teeft tegen rege-
Nederland voor-
gen publiek maakt.
teft ieder in onze
, dat hier aan de
door den dienst
atstaan, het best
den, is zoo moel-
rschill van gevoe-
begrijpen is. Wat
is dat de voorstel-
de Kerkeraad van
t zich een hierar-
matigen over de
Ds. Wyers dat
zmt, dan verstaat
te zijner woorden

teft, behoeven we
derover schreven,
eigen. Ds. Wyers
n eerste artikel
wind naar de pen
ad hij rustig afge-
n betooft klaar
woord wel anders
ij de meeste van
woord, en wat hij
op misverstand.
at we geschreven
herhalen, en dit
vergen van het
oek mosterd na
en zaak, waarom
reeds principieel
n. Slechts op een
we nog terug te
en wat door ons

dit dit het door
van Leeuwarden,
ing heeft aange-
le geloovigen, die
uden. Niet alleen
t voorbeeld aan-
Ds. van Dijk
de Gereformeerde
parodie op dit
daardoor ons
e maken. Intus-
sen vergeten, dat
verlepen, niet om
urden en Lekkum
t Amsterdam
gument van Da.
t een ouderling
de plaatselijke
enen, maar niet
merkten we op,
erkrecht, waarop
rkeerd door hem
van het Tractaat
hij wees, zag op
i daar een tegen-
het ambt van
gemeen karakter
t ook in andere
het Woord of
en, en het ambt
atseljk is, omdat
t in een andere
aan doen, tucht
Kerk kan gaan
o duidelijk en
t hierover geen
a verspilld. Da-
leze regel alleen
Kerken, die elk
n, bijv. Amster-
deze regel niet
meer op de be-
nstituering der
en en ook geen
dit duidelijke
t voorbeeld van
ant de regeling
op tal van andere
wordt gevolgd,
wien ook eenig
gebracht, doet
re gestelde regel
ij wel meende.
juistheid van dit
ij meent, dat dit
ing is op de
n Djoja, omdat
ik naast elkaar
Lekkum, en de
in staat zijn de
sterdam bij te
oeld natuurlijk
analogie geldt
lonis. Maar ook
het argument
en we dit met

een ander voorbeeld duidelijk maken? Het
classicaal verband in Nederland berust
daarop, dat een zeker aantal *genabuurde*
Kerken met elkander saamkomen om
door middel harer afgevaardigden gemeen-
schappelijke besluiten te nemen. Het zou
in Nederland ondenkbaar wezen, dat bijv.
de Kerk van Delfzijl behoorde tot de Clas-
sis Tholen of de Kerk van Nijmegen tot de
Classis Noord-Holland. En toch behoort
de Classis van Brussel tot de Classis
Dordrecht en de Kerk van Batavia tot de
Classis 's-Gravenhage, hoewel Brussel en
Dordrecht, Batavia en 's-Gravenhage zelve
geen genabuurde Kerken zijn. En nog ster-
ker, de afstand tusschen Batavia en 's-Grav-
enhage is zoo groot, dat van een verte-
genwoordiging van de Kerk van Batavia
op de Classis 's-Gravenhage wel zoo goed
als nooit sprake kan wezen. Natuurlijk is
deze regeling abnormal; op den duur kan
dit ook niet zoo blijven, en zoodra op Java
genoeg Kerken gesticht zijn om daar een
Classis te vormen, zal Batavia vanzelf tot
deze Classis worden gerekend. Alleen tijde-
lijken, als noodhulp, omdat het niet anders
kan, is Batavia met de Classis 's-Grav-
enhage verbonden. Indien dit nu wel geoor-
loofd is met het classicaal verband, waarom
zou het dan ongeoorloofd wezen, dat de
Kerk van Amsterdam op haar zendings-
terrein in Djoja ouderlingen liet benoe-
men, die toch de Kerkeraadsvergade-
ringen te Amsterdam niet kunnen bijwo-
nen? Wat Ds. Wyers en Ds. van Dijk
als lets zoo ongerijms voorstellen, vindt
dus feitelijk reeds plaats en zoo ook op
ander gebied zeer wel mogelijk wezen.

Tal van onze schippers gaan 's zomers naar
de kusten van Schotland en blijven daar
maanden lang visschen. Onze zeekerken
hebben met het oog op de geestelijke ver-
zorging dezer visschers elken zomer een of
meer predikanten uitgezonden om in Ler-
wick het Woord te bedienen. Gesteld, dat
deze visschers ook aan het Avondmaal
behoefte hadden, waarom zou dan te Ler-
wick het Avondmaal niet mogen worden be-
diend voor de leden onzer Kerken, die daar
aanwezig zijn? En indien de Kerkeraad
van Vlaardingen of Scheveingen aan den
predikant machtiging gaf om het Avond-
maal te Lerwick te bedienen, dan zou zeker
toezicht toch wenschelijk wezen, opdat het
Avondmaal niet onthelgd werd. Dat toezicht
alleen aan den predikant op te dragen,
zou wel niet gewenscht wezen, want onze
Gereformeerde Kerken laten niet gaarne
het toezicht aan den predikant alleen over.
Welk bezwaar zou er dan tegen bestaan,
dat de Kerkeraad van Vlaardingen of Sche-
veingen aan enkele visschers, die het ouder-
lingenambt thuis bekleedden, dit toezicht
te Lerwick opdroegen? Natuurlijk zouden
deze ouderlingen daarom ook geen Ker-
keraad vormen; ze zouden ook buiten
machtiging van de Kerkeraden, die hun
dit mandaat gaven, geen gewichtige
maatregelen kunnen nemen; maar ze
zouden als *ouderlingen* werkzaam kunnen
zijn door met den predikant toezicht te
houden en desnoods de onwaardigen van
het Avondmaal te weren. Mutatis mutandis
nu geschiedt 't zelfde in Djoja. Zoolang
er alleen gepredikt en gedoopt werd, waren
er geen ouderlingen noodig. Maar nu het
aantal gedoopten toenam en er geregeld
avondmaal bediend wordt, is het noodig,
dat naast den missionarischen Dienaar des
Woords, enkele ouderlingen werden aange-
steld, om met den predikant toezicht te
oefenen, ten einde het Avondmaal heilig te
houden. Was de Kerk te Djoja reeds in
staat geheel op eigen beenen te staan, dan
zouden deze ouderlingen als de raad dezer
Kerk kunnen optreden, en ze zouden dan
ook ouderlingen van de Kerk te Djoja
wezen. Maar nu de Kerk nog te zwak is
om zelfstandig op te treden, en ze dus nog
altoos tot de *zendingssterren* van Amsterdam
behoort, haar predikant nog zendingsdienaar
van de Kerk van Amsterdam is en al wat te
Djoja geschiedt, school, hospitaal enz., nog
van Amsterdam uit geleid wordt, is er niets on-
gerijms in, dat ook de ouderlingen op last van
den Kerkeraad van Amsterdam worden geko-
zen en bevestigd en dat ze van dezen Ker-
keraad voorloopig afhankelijk blijven. Van een
hierarchische macht is hierbij geen sprake,
want elke predikant en elke ouderling is
altoos gebonden aan de beslissingen van
den Kerkeraad, en daarom zou dit dan
niet gelden voor den predikant en de ouder-
lingen te Djoja? Normaal is zulk een
verhouding natuurlijk niet, maar een andere
uitweg schijnt ons niet mogelijk.

En wat in de tweede plaats de opmer-
king van Da. Wyers betreft, dat zulk een
verhouding toch op den duur, gelijk we
zelf toegaven, hiërarchisch zou gaan werken
en het daarom beter is zulk een verhouding
dan maar liever niet in het leven te roepen,
schuilt ook hier een misverstand. Ds. Wyers
schijnt door een min gelukkige uitdrukking
misdeld, den indruk te hebben gekregen,
alsof de bedoeling van Amsterdam was de
Kerk te Djoja reeds thans te *institueeren*.
Ware dit juist, dan zou het bezwaar van
Voetius ontleend, volkomen gerechtvaardigd
wezen, want zoodra een Kerk geïnstitu-
eerd is, bezit ze de potestas ecclesiastica ten volle
en kan ze niet meer onder een andere Kerk
staan. *Geen Kerk sal over een andere Kerk heer-
schen* is de grondwett van ons presbyteriaans
kerkrecht. Maar hiervan is te Djoja geen
sprake, omdat de kerk van Amsterdam
Djoja niet beschouwt als een geïnstitu-
eerde Kerk, maar als haar *zendingssterren*, waar-
op door den dienst des Woords reeds
enkele geloovigen verzameld zijn, maar die
nog niet in staat zijn als zelfstandige Kerk
op te treden. We gelooven ook niet, dat
deze geloovigen in Djoja dit zelf reeds
zouden begrepen, omdat de Kerkeraad van
Amsterdam dan van dit terrein zich geheel
zou moeten terugtrekken. Al wat Da. Wyers
aan Voetius ontleend, heeft met dit geval
derhalve niets te maken. Voetius spreekt
over een *blijvende* heerschappij, die de

zendende kerk krachten haar moeder-
schap zou willen uitoefenen over de
door de zending geplante en tot zelf-
standigheid gekomen Kerk, zooals Rome
dit wil. Maar Voetius heeft het niet over
de macht, die de zendende Kerk uitoefent,
zoolang de *plantatio Ecclesiae* nog aan
den gang is. Hoelang nu deze overgangs-
periode kan duren, is niet te bepalen.
Hiërarchische tendenz kan er alleen dan
wezen, wanneer de zendende Kerk zonder
noodzaak en met het opzet om de geplante
Kerk onder hare macht te houden, de
emancipatie noodeloos van jaar tot jaar
uitstelde. Maar dit ook maar te willen veron-
derstellen ten opzichte van den Kerkeraad
van Amsterdam, zou een beleediging wezen.
Het zal thans duidelijk wezen, waarom we
schrijven konden, dat op den duur zulk een
verhouding hiërarchisch zou kunnen worden,
maar waarom ze het als overgangstoestand
niet is.

We meenen, dat dit vraagstuk hiermede
voldoende is toegelicht en sluiten daarom
thans over dit punt het debat.
Dr. H. H. K.

Voor Kootwijks Scholen.

In hartelijken dank ontvangen van mej. N. Vis
te Haamstede f 12.50.
Vriendelijk verzoeken wij onzen scholen te
willen gedanken.

Da. J. H. HOUTZAGERS, Voorzitter.
R. STEENBRUGGEN, Secretaris.

Kootwijk, Jan. 1913.

Teegstafel.

J. C. RULLMANN. EEN NAGEL IN DE HEILIGE
PLAATS. De reformatie der kerk in de XIXe
eeuw. Revell en Afscheiding. Amsterdam. W.
Klitchner, 1912.

II.
Verreweg beter dan met het schetsen van
den REVELL dunkt mij Da. RULLMANN met het
schetsen van de AFSCHIEDING te zijn geslaagd.
Reeds de tekening van haar vóorgeschiedenis
mag, wat betreft de §§ over het Reglement
van 1816, over SCHOTSMAN, en over de Con-
ventiëls of Gereschappen, gelukkig heeten.
Ook in deze vóorgeschiedenis echter merkt
men periodiek werk voor zich te hebben. Zoo
in de §: ongeoorloofde samenscholingen.
Bedeeld zijn daarmee de artikelen 291—294
van het, door BILDERDIJK, zooals RULLMANN
hier herinnert, vertaalde Napoleontische Straf-
wetboek, in welke artikelen van ongeoorloofde
verenigingen en samenscholingen van meer
dan 20 personen wordt gesproken.

Nu was het zeker een goede gedachte op die
artikelen, wier toepassing bij de Afscheiding
zulk een treurige rol heeft gespeeld, reeds hier
te wijzen. Goed ook, dat RULLMANN, ter ken-
schetsing van het misbruik der artikelen, hier
schrijft, dat „ofschoon zij gemaakt waren ter
voorkoming van opstand, en zij sedert de
Fransche overheersching geheel in onbruik
waren geraakt, ze na de invoering van de
Synodale Organisatie van 1816, op aanstoken
van de kerkbesturen, toch weer in rechten
toegepast werden, maar nu om de conventiëls
der vromen als ongeoorloofde samenscholingen
strafbaar te stellen; wat nochtans in lijnrechten
strijd was met de Grondwet, die vrijheid van
godsdienstoefening waarborgde“. Dat hij dan
in deze § over: „ongeorloofde samenkomsten“
ook vertelt van het door de overheid uiteen-
drijven van conventiëls en het veroordeelen
van oelenaars wegens het voortgaan op gesel-
schappen, is hier zeker op zijn plaats. Dat hij
hier daarbij o.a. over het veroordeeld worden
van VJOEBOOM en het uiteendrijven van diens
geselschappen heeft, is evenzeer volkomen in
den haak. Maar minder in den haak is, dat
hij heel de geschiedenis van VJOEBOOM hier
„levoegt“.

„In Zeeland“, zoo leest men op p. 65, werden
de oefeningen reeds in 1818 met kracht tegen-
gegaan; vooral in de Axelische gemeente, waar
de Kerkeraad was afgezet, omdat hij zich niet
aan de Synodale veroordelingen onderwerpen
wilde, en waar de Gereformeerde oelenaar
Johannes Willem Vijeboom, vroeger landbouwer,
en geboortig uit Schiedam, een vrij talrijken
aanhang om zich heen verzamelde“. En dan
wordt verder meer dan een derde gedeelte
van de § „ongeorloofde samenkomsten“ aan
VJOEBOOM en zijn zaak gewijd. „Onderwerp,
dat men toch onder dit opschrift niet licht
zou zoeken“.

Ook het lang niet onverdienstelijke Ve
hoofdstuk, dat veel meer geeft dan het op-
schrift: KOHLBRUGGE VAN DEN KANSEL OEF-
WERK; dat vrijwel een levensbeschrijving is
van KOHLBRUGGE en dan ook eindigt met de
vermelding van zijn dood op 5 Maart 1875,—
zou, indien R's boek uit één stuk ware, zeker
niet door hem zijn geschreven. In een geschie-
denis van de AFSCHIEDING toch kunnen mannen
als KOHLBRUGGE, LEEDEBOER en BUDDING niet
anders geteekend dan als figuren van het tweede
plan.

Terecht zijn dan ook de laatste twee door
R. slechts ter loops in zijn boek besproken.
Met dit al is dit Ve hoofdstuk, zij het dan ook
„in dits d'oeuvre, niet onverdienstelijk. Onder
meer trof mij wat R. schrijft op p. 77: „Boven-
dien kende hij alle soorten van geloovigen in
ons land bijzonder goed, en vormde als 't ware
een overgang tusschen de Bijbelgeloovigen en
de bevindelijke geloovigen. Want terwijl Da Costa
het vrome volk wel aan de heilrijke tafels
leide, maar hen niet aan het eten bracht, liet
Kohlbrugge hun de spijs en drank des eeuwigen
levens ook smaken en proeven“.

Dan, al is R., schetsen van de Afscheiding,
doordat het periodiek-werk is gebleven, te
mozaiek-achtig, toch kan men zich, ook wat de
vóorgeschiedenis dezer reformatorische beweging
betreft, er wel een beeld uit vormen.

Alleen maar, men moet dan de hier en daar
verspreid liggende stukjes zelf samenvoegen.
Zoo schrijft hij, wat ik in mijn vorige artikel
reeds citeerde, op p. 63, in de § van de
„geselschappen“: „en uit deze oefeningen is in
het begin van de negentiende eeuw de herleving
der Kerk opgenomen“.

Zoo vind ik op dezelfde pagina in het begin
van de § „Bijderdijk en het vrome volk“ dezen
passus, die mij sterk herinnert aan wat ik
ergens bij Dr. A. KUYPER heb gelezen: „Toen
de koude adem van het Rationalisme over ons
land streek, heeft God het sijne plantgewas der
Gereformeerde belijdenis uit den lichtgans
het maatschappelijk leven weggedragen naar de
kelders van ons volkleven, waar het, ofschoon
vergeeld en verschimmeld, toch voor versterving

bewaard bleef en zijn natuurlijke levenswarmte
behield“.

En zoo ook in de § uit h. VI waarin R.,
onder den titel „Een wonder Gods“, den door
den Revell zeker wel met meest van alle
„vaders der Scheiding“ beïnvloeden SCHOLTE
ten toonele brengt — op p. 95, deze tekening
van de „nachtschool“, die aan de „oude waar-
heid“ gehecht bleef:

„Die „nachtschool“ vond men over het gansche
land verspreid. Er waren echter ook bepaalde
streken, waar zij geheel overheerschend was.
Zoo'n streek nu was ook het Land van Heu-
den, in Noord-Brabant. Een steil-rechtsinnige
bevolking, gezet op een gemoeidelijke prediking
met een lange toepassing, valde daar Zondag
aan Zondag de kerkgebouwen. Verkleed aan
het oude, en afgekerig van al het nieuwer-
wetsche, hadden de meeste gemeenten in deze
streken de Evangelische Gezangen met weersin
ontvangen en evenzoo de nieuwe verordeningen,
die sedert de Synode van 1816 werden inge-
voerd“.

Ook nog een anderen factor van de AFSCHIE-
ding versuimt R. niet, al had het wat nadruk-
kelijker en meer gesoigneerd gekund, te ver-
melden.

Ik bedoel de innige gemoedsvertuiging van
desen, op het stuk van „gereformeerde kerk-
recht“ allesbehalve, maar in den Bijbel en den
Cathacismus bijzonder ervaren, door den
invloed der „oude schijvers“ puriteinsch getinte
vromen, „dat het zoo met de Kerk niet langer
kon“.

Na de vóorgeschiedenis komt R. dan in
h. VII tot zijn schetsen van de AFSCHIEDING
zelf.

In dit en de nu volgende hoofdstukken is
hij het best op zijn dreef.

Deze hoofdstukken zijn de meest interessante
van zijn boek.

De „Vaders der Scheiding“, DE COCK en
SCHOLTE, BRUMMELKAMP, VAN VELZEN, GEZELLE
MEERBURG en VAN RAALTE en hun volgelingen
worden hier in hun strijd en lijden met een
blijksbaar sympathiek gemoed en vaste hand
door den schrijver geschilderd.

Een martelaarsgeschiedenis als de negentiende
eeuw in Nederland geen tweede heeft gezien.

Deze hoofdstukken zijn ook voortreffelijk ge-
documenteerd.

Officiële stukken zijn geraadpleegd en op-
genomen, en tal van bijzonderheden, ook min-
der bekende, zijn aangepoed en vermeld.

De idee van de SCHEIDING doet R. goed uit-
komen, waar hij de *acte van Afscheiding of*
Wederkeering van 13 October 1834 wel niet in
extenso, maar dan toch in hoofdzaak op p. 146
afdrukt en dan zegt „Uit dit opschrift blijkt al aan-
donds, dat de onderteekenaars hun *afscheiding* be-
schouwen als een *wederkeering* tot de leer,
de tucht en den dienst der Gereformeerde
Vaders“.

Uit dit stuk zelf moge al gemis van inzicht
blijken in de onderscheiding tusschen de plaat-
selijke gereformeerde kerken en de Synodale
organisatie waar zij in gezet waren. Maar,
dat men ook in '34 te ULIRUM niet anders be-
doeld heeft dan reformatie van de plaatselijke
kerk, en, wijl het „Nederlandsche Kerkbestuur“
die reformatie tegengield, met dat „Nederlan-
dsche Kerkbestuur“ brak, om dit tot reformatie
te komen — blijkt uit dit stuk op het duidel-
ijkst.

R. zet zijn geschiedenis der AFSCHIEDING voort
tot op de „erkenning door de Regering“, en ver-
haalt dan hoe in 1838 de gemeente van Utrecht,
onder leiding van SCHOLTE, tot een CHRISTELIJK
AFSCHIEDEN GEMEENTE werd.

In een laatste § spreekt hij over de *twede-
dracht, scheuring en hereeniging*. Daar handelt
hij over de inwendige verdeeldheden, die na
1836 onder de broederen ontstonden; en over
de hereeniging in 1869 met de GEREFORMEERDEN
ONDER HET KREIS op de Synode van MIDDEL-
BURG, toen, als naam voor de nu verenigde
kerkengroepen, werd aangenomen: CHRISTELIJK
GEREFORMEERDE KERK.

Dit boek van Da. RULLMANN is, vooral wat de
AFSCHIEDING betreft, al heb ik tegen de door
hem gevolgde methode ook enkele bedenkingen,
een aanwinst voor de historische literatuur
van ons gereformeerde volk.

Hij heeft er zich aanspraak mee verworven
op de waardeering van alle leden der Gerefor-
meerde Kerken in Nederland en ook daar
buiten.

Verlangend doet dit eerste boek uitsien naar
het tweede wat hij belooft te geven, en waarin
hij — bij een eersten druk kan dat wel niet anders,
— onder delfenden titel: EEN NAGEL IN DE
HEILIGE PLAATS, schetsjes van KERKHERSTEL
en DOLENTIEN zal geven.

Het is ook mijn overtuiging, dat met dit
werk „Inzonderheid ons jonger geslacht, dat
zelf noch de Afscheiding, noch de Doleantie
mee doorleefde, en gevaar loopt het reforma-
torisch beginsel van beide bewegingen uit het
oog te verliezen“ — goede diensten kan worden
bewezen.

RULLMANN schrijft zoo, dat hij zijn lezers die
beweging doet meeleven, omdat hij haar voor
hen doet herleven.

De aantrekkelijkheid van het boek wordt nog
verhoogd door zijn voortreffelijke typografische
uitvoering en door de talrijke portretten van de
mannen van den REVELL en der AFSCHIEDING.
Wijl er van De Cock geen goed portret bestaat
is, zooals R. in een noot op p. 105 schrijft,
„ter vergoeding daarvoor een afbeelding van de
Ned. Herv. Kerk te Utrum, waarop De Cock
zoo lang mogelijk het recht der plaatselijke kerk
heeft gehandhaafd, — tegenover het titelblad
geplaatst“.

G.

Uit de Pers.

In de *Rotterdamse Kerkode* blijft Dr. A.
Kuyper Jr. den strijd voeren tegen de Volkskerk:

In de derde plaats willen wij luisteren naar wat
Da. Lingbeek zegt over de Avondmaalviering, naar
aanleiding van onze klacht dat, als ongelovigen en
goddelooszen worden toegelaten, het Verbond des
Heeren onthelgd wordt en Gods toorn over de
gansche gemeente werkt.

Da. Lingbeek schrijft te: „onze kerk geeft
officieel aan geen enkelen ongelovige recht om toe
te treden tot den disch des Heeren. Veleer ont-
zegt onze kerk officieel aan lederen ongelovige
zulk een recht. ze houdt voorts een betoog dat
velen met een geveinsd hart een goede belijdenis
afleggen, en niet geloovig zijnde tot het Avond-
maal gaan, feitelijk hypocrieten zijn; dat dit echter
niet voor rekening van de Hervormde kerk ligt,
en dat dit bij de Gereformeerde kerken evenzoo
is. ze dat er een reglement is voor kerkelijke
tucht, waarin als tuchtmiddel wordt aangeve-
ven, dat de *zangerlijk* levens leidende, de ontzeg-
ging van het gebruik des Avondmaals. te. dat al-
hoewel officieel de ongelovigen geen toegang tot
het Avondmaal hebben, zij er nochtans kunnen
komen en metterdaad ook komen. Maar de Moder-

nen loopen den drempel der kerk niet plat, en
maken van het Avondmaal geen druk gebruik. En
waar ze het toch doen, weten, onze kerk beschikt
niet over een enkelen, maar over een tweetal
sleutels des hemels, te weten de tucht, en de
prediking des Evangelies. En al werd dan de sleutel
der prediking daar maar alleen recht bediend, dan
zou dat voldoende zijn om zulk een ongelovige
van de tafel des Heeren verre te houden. Dat
leeren de feiten.“

Wij willen gaarne antwoorden, en volgen deze
vier punten.

1e. Dat de Hervormde Kerk officieel niet aan
ongelovigen en modernen en vijanden van de
waarheid het recht geeft om lid der Kerk te wor-
den en officieel hun zelfs het recht ontzegt om
Avondmaal te viëren. Het valt ons op, dat Da.
Lingbeek gaarne op het officieles wijst, en tel-
kens dat woord gebruikt. Hij doet dat natuurlijk
om de aandacht van den *feitelijken* toestand af
te leiden, omdat heel het land weet, hoe in-droef
de feitelijke toestand van de Herv. Kerk is. Maar
dat beroep op het officieles zegt niets en biedt
aan Da. Lingbeek zelfs geen strohalmpje om zich
aan vast te houden. De Hervormde Kerk heeft
leerwijze, er is geen band aan de belijdenis, er
is plaats voor allerlei wind van leer. En die leer-
wijze, officieel toegestaan, is bron van alle kwaad
en ellende. Daarenboven dit nog; als b.v. een
modern predikant bevestigd wordt, dan staat hij
toch officieel in zijn ambt, als een moderne lid-
maat wordt, is hij toch officieel lid. Dus de ongel-
oovigen treden wel officieel op. Alleen maar het
officieles, zooals Da. Lingbeek het gaarne zou
willen hebben, is niet het officieele dat klopt op
de werkelijkheid.

2e. Hierin gaan wij volkomen accoord. Als
iemand aan een leugen in het hart een goede be-
lijdenis aflegt, dan is hij een hypocriet, en daar-
voor kan geen kerkeraad oordeelen. Het oordeel
over het hart beruigt den Heere en den Heere
alleen. Maar ons groote bezwaar is, dat bij de Her-
vormde Kerk de *uitwendige* belijdenis niet in orde
is. Elk predikant mag leeren wat hij wil, en bij
de belijdenis de vragen stellen naar zijn believen,
en dit raakt niet het oordeel over het hart, maar
over de zuiverheid der belijdenis.

3e. Dat de Hervormden een reglement van kerke-
lijke tucht hebben, weten we zeer wel. In de dagen
der afscheiding en der doleantie hebben wij het
aan den lijve gevoeld! Schrikkelijk is het, dat op
grond van dat reglement de goddijle Dienaren en
getrouwe belijdeners van 1834—1886 zijn vervolg-
d. Het is waarlijk niet noodig, kinderen der scheiding
en der Doleantie er aan te herinneren dat er een
reglement van tucht is! Maar... waarom wordt
het niet toegepast op hen die openbare vijanden
der waarheid zijn?

4e. De Modernen maken van het Avondmaal
niet veel gebruik. Ja, maar het schrikkelijke is dat
als zij het willen, en metterdaad doen, niemand
het hun beletten kan; dat er een *maakt* is in de
Hervormde Kerk die dwingt ongehoorzaam te zijn
aan Christus bevel; dat er orthodoxen zijn die niet
bulgen voor het woord, maar wichten voor de
bepaling van een reglement dat vierkant tegen Gods
Woord ingaat.

En eindelijk, het is zoo, Christus gaf aan zijn
kerk twee sleutels, de prediking en de tucht. Maar
kan gezegd worden dat de Hervormde Kerk als
kerk, (officieel) den sleutel der prediking des Evan-
gelies hanteert? Immers neen! Er zijn wel predikers
der waarheid, er zijn wel goede dominees, maar
de Hervormde Kerk als kerk predikt allerlei wind
van leer. En de twee sleutels, mogen nooit ge-
scheiden worden. Wat God vereenigd heeft mag
de mensch niet scheiden. Was het waar dat de
Hervormde Kerk als kerk het ware Evangelie
predikte, zij had óók den tweeden sleutel der tucht,
zou dien nimmer verloren te hebben, altoos hebben
kunnen hanteeren.

Hoe men het ook wendt of keert, zoolang men
de „Volkskerk“ huidige, moet men officieel het
onheilige opnemen, en is het niet mogelijk voor
de heiligheid van Doop en Avondmaal te waken.

Da. D. Pol van Vliening, die in het *Zeeuwsch
Kerkblad* schreef over *methodisme en bekeering*,
komt op tegen wat hij het systematiseren van
den bekeeringsweg noemt ook in onze eigen
kerken.

Nog niet zoosier om haar bekeeringwijze, als
wel om het systematiseren daarvan, zagen wij in
ons voorgaand artikelje, wordt de door Wesley
en Whitefield in het leven geroepen beweging het
Methodisme gebeten.

Daarom kunnen wij ook de richting, in onze
provincie nog al inheemsch, die over den beke-
ringsweg wel andere gedachten koert, doch
overigens evenzeer een vaste bekeering-methode
voortziet, bij de behandeling van bovenstaand
onderwerp, met enkele woorden ter sprake brengen.

Haar oorsprong in de historie is een andere dan
die van het eigenlijke Methodisme, haar beschou-
wing over de ware bekeering evenzeer, doch in het
vasthouden aan hare methode der bekeering doet
zij voor het eigenlijke Methodisme niets onder.

Laat ons haar bekeeringweg, door een tegen-
stelling te maken met dien van het eigenlijke
Methodisme, wederom met een drietel trek mo-
gen aanduiden.

Vooreerst de *moedaanlijke voorbereiding*.
De fondamenteelen van het werkverband, zoo liet
zich een zeker schrijver hierover uit, moeten eerst
in de zondars hart geheel gebroken worden,
opdat er zelfs niet één steen blyve liggen, ten einde
in dien diepen, ledigen, ontbloeten grond het vaste
en eeuwig fundament des geloofs te plaatsen.

Dan: de *zieleverhuizingen*, die haar kenmer-
ken, als daar zijn: angstige schrik voor Gods toorn,
dagvaarding voor de vierschaar Gods als Heilige
Rechter, teruggeluid worden in den geest naar het
verloren paradijs en vandaar naar den Sinaï met
den vloek der wet, diepgaand gevoel van onmacht
om zich zelf te verlossen, heilbegeerig uitsien onder
vele tranen en in gestadige onsekerheid naar uit-
komst en nog vele soortgelijke bevindingen meer.

Waarbij schijnt dan ook als derde karaktertrek
voegt, dat de bekeering een *langdurig* geestelijk
proces is, hetwelk reeds na vele dagen, maanden,
jaren afloopt; na eerst al de studies, die de ken-
teekenen der echtheid zijn, doorgaan te zijn,
komt men eindelijk in het licht en in de ruste, om
ten slotte in de rij van de echt-bekeerenden zijn
plaats te mogen innemen.

Dit is dan de weg der ware bekeering, dien een
lelijk mensch kennen moet voor zich zelf, naar
het Woord der Schrift (vernunftig gevonden, dat
moet erkend): „ik zal ze eenerlei weg geven, om
mij te vreezen. (Jer. 32 : 39.)

Voor zooveel nu deze ook in onze provincie zoo
bekende richting volten ernst maakt met de nood-
zakelijkheid der ware bekeering, moet zij de
sympathie hebben van een lelijk Christen, die
erkent en belijdt, dat levensvernieuwing en levens-
verandering onmisbaar zijn tot zaligheid. Denk-
beeldig is geestesdood in onze dagen het gevaar, dat
het geestelijk leven beschouwd wordt als de ont-
wikkeling van het zedelijk leven onder den heil-
genden invloed van het Evangelie en dat dien-
gevolge de praktijk der Godsaligheid geen eigen
wortel heeft, doch vrucht is van opvoeding en
omgeving of ook van een meegaand en volgaans
karakter. Terecht is het, zoo bovengenoemde
richting ernstig waarschuwt, om toch nooit de
scherpe grenzen te verdoelen die daar zijn tus-
schen wat zij noemt „de bekeering tot deugd“ en
de echte bekeering.“

Ja, zelfs voor zooveel zij, tegenover een eestijde
overheersching van het verstand in het geestelijk
leven, nadruk legt op de werkzaamheden der ziel,
zooals zij de religieuze ervaring liefst noemt, en
opkomt voor de behoeften, en rechten van het
leven des harten en des gemoeds, kan hare be-
schouwing en voorstelling nuttigheid en regen bren-
gen; al behoefte men daarom nog zijn oogen niet
te sluiten voor haar gebrek aan kennis der waar-
heid Gods, in de Heilige Schrift ons openbaar,
waarvan zoo licht en gemakkelijk in de drabbige
wateren van een gemoeidelijk mysticisme verstellend
doet.

Doch ook zoo nog moet dat systematiseren van

den bekeeringweg, dat stellen van een vaste en
bepaalde bekeeringmethode, die de echtheid waar-
borgen zoude, als strijdig met de Heilige Schrift
veroordeeld worden, zooals wij dat ook een vorig
maal reeds aantoonde.

Tronwens, dat modelleeren van de bekeering
brengt niet tot een rijke en volle ontlooiing van
het ware Christelijk gemoedsleven, gelijk men het
van die zijde wel voorstelt.

Op den keper besien, is het een vrij wel ver-
standelijk in elkaar gezet systeem, dat de plaats
van een dogmatiekje inneemt; van een dogmatiekje
niet van de ons in de Schriften gegeven waarheid
Gods, doch van wat gekend moet worden.“

En zoo goed als het nu mogelijk is, om de
waarheid der Schriften steelsmatig te behandelen,
zoo onmogelijk is het, om naar een bepaald systeem
of stelsel den bekeeringsweg en het bekeerings-
leven te willen regelen en vastleggen.

In zulk een keurslijf wordt het ware geestelijke
leven niet maar geknukt en gekneld, maar verliest
het eerst zijn verscheidenheid en ten slotte

zo. Gekomen aan het einde der vergadering worden gevoelloze woorden van afscheid tot en door Dr. Hoekstra gesproken. Na het zingen van Ps. 121: 4 gaat Dr. Hoekstra voor in dankgebed.

Namens de classis,
H. DEKKER, scriba.

Buitenland.

Gemengd Nieuws.

Socialisme en misdaad. Nergens was in de laatste jaren het socialisme zoo sterk als in Duitschland. Opmerkelijk is het, dat de vermenigvuldiging der misdaden daarmee gelijktredend is. De socialisten verkondigen gaarne, dat hun beginsel een volkomen substituitie biedt voor Godsdiens en zeden, wat betreft den invloed om gehoorzaamheid aan de wet te kweken. Duitse socialisten bevoelden bovendien, dat misdadigheid grootendeels is toe te schrijven aan de begoocheling en huichelaarij van den Godsdiens, en dat deze vernietigd naarmate het socialisme toeneemt. Uit statistieken blijkt, dat van 1884 tot 1907 de socialisten toenamen met 39 procent, terwijl de misdaden met 50 procent vermeerderden. De gevallen van het toebrengen van lichamelijke leed namen met 50 procent toe, terwijl roof, diefstal en oplichterij met 75 procent toenam. Opmerkelijk is het ook, dat de toename van misdaden in streken waar de socialistische propaganda het meeste succes had, het sterkst was, terwijl de vermeerdering der misdaden zeer gering bleef waar de godsdiens nog een overwegenden invloed uitoefent.

Na kan niet gezegd worden, dat de vermeerdering van misdaden is toe te schrijven aan den groei van het socialisme, maar toch blijkt er uit, dat het bewijs voor de stelling, dat het socialisme den godsdiens kan vervangen in het kweken van eerbied voor de wet, geenszins geleverd is.

WINCKEL.

Voort Kinderen.

AAN VRAGERS.

Wij zullen dezen in het nieuwe jaar maar de eerste beurt geven. Anders toch moeten we weldra weer het vervolg van ons verhaal uitstellen.

Onze lezers E. J. S. te A. schrijft:
„Mag ondergetekende u eens lastig vallen door een verklaring te vragen van de betekenis van het getal 13. Nog zoo vaak hoort men b.v. wanneer dusdanig aantal gasten aan een diner zal aanweten of anderszins, dat daarover een opmerking wordt gemaakt, al staat men er zich dan ook verder niet aan, 't wordt dan toch genoemd.

Uit mijn kindertijden herinner ik mij nog uit mijn schoolboek een lesje waar als opschrift boven stond: Dertien aan tafel, en daarvan is mij nog enkel bijgebleven, dat 't volgend jaar op dien datum de moeder gestorven was. De laatste zin luidde: De moeder zat boven aan een ander dien.

De strekking weet ik er niet meer van, omdat ik er waarschijnlijk toen niet zoo nieuwsgierig naar was als nu, maar ik bedoel er mede, dat 't daar in een Christelijk leesboek toch ook genoemd werd.

Nu wilde ik zoo gaarne van u hooren, of er termen voor zijn, dat een Christen 't mag vermijden? Of zelfs noemen. Ik dacht, dat 't misschien van heidenschen oorsprong was.

In de getallen heeft men te allen tijde sekere betekenissen gezocht. De Heilige Schrift bewijst, dat ook werkelijk enkele getallen soms bepaaldelijk iets aanduiden. Ieder bijbelleser weet b.v. hoe de getallen 3, 7, 12, 40 en andere herhaaldelijk in den Bijbel voorkomen. Duidelijk blijkt b.v. dat het seculiere volmaaktheid in zich zelf aanduidt.

Nu wijst het getal 3, veelal op hemelsche of geestelijke dingen; het getal 4 op aardsche of stoffelijke. Uit de verbinding van deze twee 3 x 4 ontstaat dan het getal 12, dat zoo een volkomenheid, een afgerond geheel aanduidt. Zoo bestond Israël uit 12 stammen, waren er 12 apostelen, heeft het nieuwe Jeruzalem 12 poorten, enz.

Nu is 13 het eerstvolgend getal na 12, en geeft dus den indruk van aan de volkomenheid, aan het geheel nog iets te willen toevoegen, wat natuurlijk onnoodig is. Zoo kreeg de dertiende de betekenis van de onnoodige, de overbodige, de niet gewenschte. En aldus ontstond de meening, dat deze dertiende best te missen was en er dus eene weg af zoo vallen. Deze meening, hoewel zij op niets steunt, heerscht nog bij velen, zodat men zelfs tracht het getal 13 op alle wijze te mijden, b.v. bij het nummeren van vertrekken.

Wat nu het slot van den brief aangaat, zoo is duidelijk, dat een Christen dergelijke opvattingen, die louter bijgeloof zijn, niet alleen mag, maar ook moet mijden, en ook beter doet er in geselschap niet van te spreken. Wij gelooven met Marx, dat God de Heer daar Boven alle dingen regeert.

Onze lezer B. te W. vraagt een toelichting van een stukje uit het oude, welbekende gedicht Reintje de Vos. Het luidt aldus:

Dit verhoorde al nu Reinaert,
Die voor sine poorte lach,
Daer hi vele te leghene plach,
Dor warenbode van de sonnen.
Bi der tale, die Bruun heeft begonnen
Bekenden althant Reinaert,
Eende tart bet te dale waert
In sine donkerste hagedoche.
Menichout was syn gedochte,
Hoe hi vande sulken raet,
Daer hi Bruun, den fellen vraet,
Te scherme mede mochte driven
Eende selve bi sine ere bliven.

Allereerst dit:

In het begin van het gedicht wordt verhaald, hoe Nobel, de leeuw, die dieren bij zich ontvangt. De vos Reinaert komt echter niet, wijl hij veel kwaads heeft uitgericht. Alle beesten klagen hem aan. Nu wordt Bruin de beer uitgezonden om den vos voor koning Nobel te dagen.

Bruin gaat naar Maperthus of Malepas d.i. boose streken, zoals de sterke vesting heet, waarin Reinaert zich heeft verscholen, en roept voor de poort staande tot Reinaert, dat hij met hem mee moet gaan naar den koning. Dan volgen de regels hierboven vermeld.

Deze betekenissen dit:
Dat alles hoorde Reinaert die voor zijn poort zich lag te warnen in de zon, gelijk hij veel placht te doen. Aan de stem van Bruin herkende Reinaert hem dadelijk, en kwam wat meer naar beneden in zijn donkersten schuilhoek. Intusschen gingen hem allerlei gedachten door het hoofd, hoe hij een middel zou vinden

om Bruin, die een geweldige vraag was, eens beet te nemen, en er zelf met eer af komen.

Is er ook met zekerheid iets te zeggen, hoeveel menschen in het land Kanaan woonden?

G. W.

Op deze vraag is het moeilijk een bepaald antwoord te geven, want ten eerste was Palestina of het land Kanaan niet altijd even uitgestrekt, en ten tweede is er groot verschil al naar den tijd, dien men aanneemt.

Sommige gedeelten van het land, b.v. de smalle kuststrook waar de Philistijnen woonden, moesten zeer bevolkt geweest zijn. Want zij, hoewel een zeer klein land bewonende, konden toch in Sauls tijd 30.000 wagens, 6000 ruiters en nog talloos veel voetvolk op de been brengen. Het scheelt dus wel, of men hun land ook tot Kanaan rekent.

In de tijden der aartsvaders was Palestina weinig bevolkt. Anders hadden er geen zwerende herders met hun vee kunnen rondtrekken en met zooveel volk als b.v. Abraham. Later werd dit anders, want reeds bij den uittocht uit Egypte telde men zeker meer dan twee miljoen Israëlieten. Na hun komst in het land ontstonden ook enkele groote steden. In den tijd der Richters schijnt de stam van Ephraim meer dan 300.000 zielen te hebben gehad, Benjamin 130.000 en de verdere stammen 400.000 strijdvaardige mannen. Dit wijst weer op twee miljoen zielen.

In Davids tijd echter had een volkstelling plaats, die vermoedelijk ons een getal aangeeft van een vijf miljoen zielen. Kort daarna onder Rehabeam had het kleine rijk van Juda toch 180.000 jonge, strijdvaardige mannen. Er waren dus vele inwoners. Later bij de wegvoeringen werd het land van inwoners beroofd. Ook dit veranderde echter weer. In de tijden na Christus telde men te Jeruzalem wel eens twee en een half miljoen Paaschvangers, waarvan de meesten uit Palestina. In dien tijd was het land zeer dicht bevolkt, al is moeilijk aan te nemen wat Josephus zegt, dat er tien miljoen menschen in woonden. Reeds met de helft zou het zoo bevolkt moeten geweest zijn als thans ons vaderland. Het land Kanaan was kleiner dan Nederland.

Men heeft wel eens gevraagd, hoe zoo veel menschen op zulk een kleine plek konden leven, daar toch met handel en nijverheid weinig werd verdiend. Maar men moet niet vergeten, dat Palestina uitzonderend bebouwd werd en zeer vruchtbaar was, een land vloeiende van melk en honig. Bovendien hebben de Oosterlingen lang zoo veel behoeften niet als wij.

HOOGENBEEK.

INGEZONDEN STUKKEN.

(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie.)

Geachte Redactie!

Mag ik even een kleine plaats vragen in Uw blad om de lezers bij herhaling te waarschuwen tegen de advertentie van den heer H. Bakker c. a. over de „Arme Friese Heide“. Wil iemand een gave zenden aan den armen tuberculose-lidder, hij zendt, het aan den heer A. v. d. Wey, Evangelist, Surhuisterveensterheide, en den heer J. Ekkelboom, Evangelist te Houtigehage. Niemand zende aan den heer Bakker, want dan steunt men zijdelings een geheel overbodige Evangelisatie (of vrije gemeente?) die meer kwaad doet dan goed. Na mijn vroeger ingezonden stuk kan ik thans kort zijn en behoeft niet te spreken over het ontslag van den heer Bakker enz. Alleen di. Wie belang stelt in de toestanden hier, wie, voor hij geeft, eerst met de toestanden op de hoogte wil zijn, kan informeren bij den Wel-Eerw. heer D. G. J. Breukelaar, Geref. predikant Surhuisterveen. Dat ieder bij Z. Kerk eerst inlichtingen inwinne, voor hij zich door dit gesol met de „Arme Friese Heide“ in de war laat brengen.

Met dank voor de plaatsing

U. E. d. v. d. W.

J. v. d. VOET,

H. d. Chr. Sch.

Surhuisterveensterheide, 17 Dec. 1912.

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken.

BEROEPEN: Tienhoven, W. L. Milo, te Vianen. — Bonger, K. Oussoren, te Opperdoes. — Nordhorn (Grafschap Bentheim), G. Husmann, te Irlhove (Oost-Friesland). — Leiden (vacc-Rudolph), J. L. Schouten, te Arnhem. — Zalt-Bommel, C. H. Elstena, te Woubrugge. — Zierikzee, D. Steenhuis, te IJselmonde. — Zaamslag, H. P. M. de Walle, te Den Helder. — Doersburg, L. van Loon, te Koudekerke (Zl.). — Gameren, M. A. van Pernis, te Heerjansdam.

AANGENOMEN: Wateringen, J. W. Esselink, cand. te Stad a/h. Haringvliet. — Zuidwilde (Dr.), J. Visser, te Hym (Fr.). — Wons en Egwiler, J. M. de Jong, te Raard bij Dokkum. — Bolnes, W. E. van Duijn, te Ouddorp.

BEROEPEN: Alkmaar, H. Meijer, te Kolham. — Bostum, Ambt-Vollenhove (A), Borselle en Drie-wegen, Zuidbroek, Krampoen a/h. Lek, Medemblik, Kiehlwindwer en Dirksborn, J. W. Esselink, cand. te Stad a/h. Haringvliet. — Nieuw-Weerdinge, A. de Boer, te Grijpskerk.

Nederlandsch Hervormde Kerk.

BEROEPEN: Hoogebeintum, J. H. Engelkes, te Terwispe. — Doorspijk en Lunteren, S. v. Dorp, te Bodegraven. — Wesp, P. de Looze, te Waarder. — IJselmonde (toet), A. Luitje, te Oultgensplaat.

AANGENOMEN: Mensingerveen, J. N. Seunling, te Grooteagt. — Arum bij Bolsward, H. Visser, te Heerenveen. — Schoorl, A. J. P. Boeke, te Noord-wijkhout. — Terheiden, J. G. R. Langhout, cand. te Hilversum. — Gapinge (toet), J. W. Maas W., cand. te Utrecht.

BEROEPEN: Borselle, J. Jac. Thomson, te Hoogland. — Hoogersmide, J. G. Hooger, cand. te Nieuwveen. — Hellouw, J. G. R. Langhout, cand. te Hilversum. — Maartensdijk (U.), P. Zandt, te IJselmonde (bij Kampen). — Amstelveen, D. A. v. d. Bosch, te Nieuw-Vennep. — Andijk, G. W. Noorderhout, te Beets.

Geabonneerden op DE HERAUT wordt beleefd verzocht, de abonnementsgelden over het kwartaal, getijnd 31 Dec., ten bedrage van f 1.20, per postwiel over te maken, welken men gelieve te adresseren aan

De Administratie van „De Heraut“, Amsterdam.

De abonnementsprijs van De Heraut is f 1.20 per kwartaal.

Na ontvangst van den postwissel wordt den afzender daarvan bericht gezonden.

DE ADMINISTRATIE.

Amsterdam, Jan. 1913.

Advertentiën.

Heden ontleeft in haar Heer en Heiland onze lieve Echtgenoot, Moeder, Behuwd- en Grootmoeder

JANNA DE HOOGH,
in den ouderdom van bijna 71 jaar.

C. CAMPAGNE J. TEN.

J. J. C. DE BRUINE—

CAMPAGNE.

S. DE DRUINE.

J. CAMPAGNE.

G. J. CAMPAGNE—

V. D. WEEKT.

J. TH. CAMPAGNE.

D. CAMPAGNE.

J. FRAHM—

CAMPAGNE.

F. GERR. FRAHM.

C. CAMPAGNE JR.

J. M. CAMPAGNE—

V. D. KAAIJ.

en Kleinkinderen.

Tiel, den 27 December 1912.

Betrokken kunnen niet worden afgewacht.

Heden overleed te Nunspeet in den ouderdom van 29 jaar, mijn Broeder

JAMES WILLIAM KAL,

theol. doct.

Namens de familie:

E. KAL,

's-Gravenhage, Nicolaistraat 91.

Nunspeet, 27 December 1912.

Hedenmorgen omstreeks 4 uur ontsiep zacht en kalm in haren Heer en Heiland, onze geliefde Echtgenoot, Moeder, Behuwd- en Grootmoeder

Mej. JETSKA DE JONG,

geb. STEINFORT,

in den ouderdom van bijna 66 jaar.

Zeer zwaar valt ons dit verlies, doch geloovende, dat er niets geschiedt buiten des Heeren wil, troosten wij ons met de woorden: „Mijnne genade is U genoege“.

JAN DE JONG JR.

A. DE JONG—DE JONG,

H. DE JONG JR.

Wed. J. DE JONG—BOSCHMA

en Kinderen.

Francher, 30 December 1912.

Na langdurige ongesteldheid ontsiep heden, in de Hops des Eeuwigen Levens, mijn zeer geliefde Echtgenoot en der kinderen lieve Vader, de Heer

JAN SCHIPPERS.

Lid van het College voor de Visscherij, Ridder in de orde van Leopold II van België, in den ouderdom van 43 jaar.

E. SCHIPPERS—DE NIET,

en Kinderen.

Vlaardingen, 30 Dec. 1912.

Betrokken van rouwbeklag kunnen niet worden afgewacht.

Heden overleed, in de Hops des Eeuwigen Levens, onze zeer geliefde Zoon, Broeder en Behuwbroeder, de Heer

JAN SCHIPPERS.

in den ouderdom van 43 jaar.

Vlaardingen, A. W. SCHIPPERS.

Amsterdam, J. A. BAVINCK—

Singel 62, SCHIPPERS.

Dr. H. BAVINCK.

Rotterdam, Mr. A. W. SCHIPPERS.

Boompje 46a, M. M. SCHIPPERS—

Costello.

Rotterdam, A. SCHIPPERS.

Maarsdijk 14, J. C. SCHIPPERS—

LEVELAND.

Rotterdam, D. BAVINCK—

Schickade 123, SCHIPPERS.

's-Gravenhage, Dr. B. J. F. BAVINCK.

Conradskade 27, S. SCHIPPERS.

NOORDTIJ.

Rotterdam, A. M. SCHIPPERS.

Mathonesse- J. C. SCHIPPERS—

laan 281, HOOGENRAAD.

Vlaardingen, 30 Dec. 1912.

Volstrekt eenige en algemeene kennisgeving.

Betrokken van rouwbeklag kunnen niet worden afgewacht.

Heden overleed te Vlaardingen, in de Hops des Eeuwigen Levens, onze zeer geliefde Schoonzoon en Behuwbroeder, de Heer

JAN SCHIPPERS.

in den ouderdom van 43 jaar.

's-Gravenhage, Wed. N. DE NIET—

HOOGENRAAD.

Wed. A. DE NIET—

VARKEVISSE.

N. A. DE NIET.

Dr. G. DE NIET.

L. A. DE NIET—PLET.

J. J. DE NIET.

A. DE NIET—PRONK.

En gelukkig Nieuwjaar allen toegewenst

L. KOOPMANS,

ZOUTSTEEG 10.

GRAVENSTRAAT 15.

Voor spoedig Nieuwjaar aan geleerden Begunstigers, Vrienden en Kennissen toegewenst.

JULIUS HUF.

Burger-, Uniform-, Gala-kleermakerij

en Uitrustingen.

Amsterdam, 1 Januari 1913.

„s Heeren Loo“.

GEVRAAGD wordt een

Echtpaar

sonder inwoende kinderen om aan het hoofd van een paviljoen voor mannelijke patienten te staan. De man zal eenig handwerk volkomen meester moeten zijn. Instemming met den grondslag der vereeniging is noodzakelijk. Sollicitaties inzenden vóór 1 Februari a.s. bij den directeur van „s Heeren Loo te Ermelo, die bereid is inlichtingen te verstrekken.

De Groninger Brandwaarborg-Maatschappij.

HOOFDKANTOOR:
GRONINGEN, O. Boteringestraat 72.

Speciale afdeeling voor H. H. Predikanten en Onderwijzers, alsmede voor Kerken en Scholen.

LEVENSVZERKEERING

de Nederlanden in 1848

BRAND- VERZEKERING
INBRAAK
DEN HAAG (vroeger Zutphen). Directie HENNY.
KAPITAAL. f 10.000.000
RESERVEFONDEN. f 1.000.000

ELKA
WATCH
met gangtabel
Kon. Ned. Meteorologisch Instituut.

KALVERSTRAAT 206
KIEK. ELKA WATCH
HET BESTE HORLOGE f 12.50.

TRIUMF! DE VREUGDE STIJGT TEN TOP!
A. J. P's KERSTPUDDING
met nieuwe rosjatjes en amandelen 10 cent per pakje.
Thans in alle winkels aanwezig.
TRACTEERT U OP DEZE LEKKERNIJ!

L. G. WEISZ & Co.,
Commissionairs in Effecten,
WESTERMARKT No. 21
AMSTERDAM.

Gereformeerde Kerk, Bussum.

UITGELOOT:

Van de Obligatielening 1893 No. 68.
1911 Nos. 25 en 27.
Nieuwe couponbladen voor de leening van het jaar 1893 werden op vertoon der Obligatie verstrekt ten kantore van den Heer P. FOUWELS Jr., Comm. in Effecten, Leliegracht 45, Amst.
Namens de Comm. van Administratie
J. G. COLLET, Secretaris.

Bussum, 31 December 1912.

TE KOOP een prachtig, uiterst solied

Kerkorgel,

met 2 Klavieren en vrij Pedaal, vervaardigd aan de fabriek der firma Bätz & Co. Het orgel is te zien en te bespelen. Fr. br. lett. A. Bureau van dit blad.

Heden verscheen bij J. H. KOK te Kampen:

Contra de Religionsgeschiedte de Historia Sacra.

De absolute voorwaarde voor het rechtte verstand en onderwijs van de Bijbelsche Geschiedenis en de geschiedenis der Godsdiensten. —

REDE, bij de overdracht van het Rectoraat aan de Theologische School te Kampen op 6 December 1912 door — — —

L. LINDEBOOM.

Royaal formaat. Prijs f 0.40.

BUNYAN

met 100 Platen,

voor Een Gulden.

1. Joh. Bunyan. De Christen- en Christinne-reis naar de Eeuwigheid. Groote uitgaaf met aantekeningen, 100 platen en portret van den schrijver. Prijs f 3.—, tijdelijk f 1.—, in prachtd. f 4.25, nu f 1.50.

2. Joh. Bunyan. De Heilige Oorlog, gevoerd door Koning Elschada tegen Diabolus, met aantekeningen, 100 platen en levensbeschrijving van den Auteur. Groote uitgaaf. Prijs f 3.80, tijdelijk f 1.—, in prachtd. f 4.75, nu f 1.50.

Elk groot werk met 100 platen voor slechts f 1.—, in prachtd. voor f 1.50.

Te bekomen bij D. BOLLE, Bankier van Goedkoop Boeken te Rotterdam. FRANCO na ontvangst Postw., waarop behalve verlangd No. melden: Groote Bunyan.

KERKEUBILEERINGEN.

Gemakkelijke condities.

SCHIPPERS BROS. - DEN HAAG.

Stationsplein 87.

Heden verscheen bij J. H. KOK te Kampen

DE KERKELIJKE TUCHT

NAAR HET GEREFORMEERDE KERKECRECHT

DOOR

PROF. DR. H. BOUWMAN.

ROYAAL FORMAAT

Prijs f 2.90 - in Stempelband f 3.50.

Vrije Universiteit.

In dank ontvangen:

Voor de Vereeniging:

Aan Contributie:

door den heer A. K. Vegter te Appingadum

f 213.

door Dr. J. Brouwer uit Leimuiden f 16.50,

uit Rijnsaterwoude f 2.50, uit Woubrugge f 15.

uit Oudewetering f 38, samen f 69; door den heer A. van Nuffelen te Schevevningen (af.) f 11;

door den heer S. de Hoog te Zuidland f 18;